

PROJECT E

MILAAAN - MAASTRICHT

UITWISSELING PROJECT TUSSEN ITALIAANSE EN NEDERLANDSE KUNSTENAARS
26 T/M 28 MAART 1994.

PROJECT E

Project E is georganiseerd door Graziella Tomasi en Gianluca Godeghini in samenwerking met galerie Henn en galerie Viafarini.

Deelnemende kunstenaars:

Nederland: Ian Lisser, Tonn Prins Murawa, Wim Salki en Graziella Tomasi

Italië: Maurizio Cattelan, Maurizio Mercuri, Mirko Zandona, Gianluca Godeghini en Federica Thiene

INHOUD

- concept omschrijving van project E
- persberichten
- omschrijving van de expositie door Alesandra Pioselli
- reacties en conclusies van de deelnemende kunstenaars
- documentatie

Project E

Het project is opgezet door de kunstenaars Graziella Tomasi (Nederland) en Gianluca Godeghini (Italië) in samenwerking met galerie Henn (Maastricht) en galerie Viafarini (Milaan), twee galerieën voor hedendaagse kunst. De verdere uitwerking van het project is gebeurd in samenwerking met de deelnemende kunstenaars.

Dit zijn voor Nederland: Ian Lisser, Tonn Prins Murawa, Wim Salki en Graziella Tomasi; en voor Italië: Maurizio Cattelan, Maurizio Mercuri, Mirko Zandona, Gianluca Codeghini en Federica Thiene.

Omschrijving

Het project behelst een gelijktijdige uitwisseling van vier Nederlandse en vijf Italiaanse kunstenaars die respectievelijk naar Milaan en Maastricht gaan. Na een week van voorbereidingen in de desbetreffende stad zullen zij hun eindresultaten presenteren op 26, 27 en 28 maart 1994 in de bij dit project betrokken galerieën. Hoewel galerieruimtes een belangrijk factor zijn binnen de ontwikkelingen van de hedendaagse kunst is het niet de bedoeling dat de activiteiten zich tot de ruimtes beperken. De deelnemende kunstenaars zullen gedurende de voorbereidende week en de expositie wonen bij inwoners van de voor hen vreemde stad. Hierdoor wordt een toenadering vergemakkelijkt die zijn neerslag zal hebben in de te ontplooiën activiteiten.

Achtergrond

Mobiliteit van volkeren is door de eeuwen heen altijd heel belangrijk geweest voor de culturele ontwikkelingen in verschillende landen. Verschillende culturen kwamen zo met elkaar in aanraking en konden zich vermengen.

Centraal in dit project staat een soortgelijke uitwisseling. De kunstenaars vullen deze in door te zoeken naar mogelijkheden tot samenwerking en door de confrontatie met een andere ideeën wereld.

Het ligt daarom ook in de bedoeling van dit project dat er een open presentatie ontstaat die een momentopname weergeeft. Er is dus geen sprake van een uitwisseling van bestaande objecten, maar van ideeën en kunstwerken die ter plekke onder invloed van de omstandigheden ontstaan. Hiervoor is het belangrijk dat de kunstenaars op elkaar, op de andere lokatie, op het publiek en op de omgeving inspelen. Zo kunnen onderliggende raakvlakken in het beleven van de hedendaagse kunst en de wisellende omgeving naar voren komen.

Beide steden, Maastricht en Milaan, hebben een symbolische waarde in de ontwikkelingen van Europa. Voor Maastricht was de ligging aan de Maas belangrijk bij zijn industriële ontwikkeling. De ligging van Maastricht in de Euregio (de grensgebieden van België, Nederland en Duitsland, met steden als luik, Maastricht en in Duitsland het Ruhrgebied), maakt dat Maastricht voortdurend in aanraking kwam en komt met verschillende culturen. Hoewel Maastricht pas in 1840 definitief bij Nederland is gevoegd en klassiek gezien buiten de economische en culturele kern van Nederland ligt vormt de stad momenteel een belangrijke basis binnen Europa. Maastricht symboliseert momenteel zelfs de toekomstige Europese eenwording.

Milaan is altijd een toonaangevende stad op economisch en politiek terrein geweest. Ondanks het feit dat Italië in zijn huidige vorm pas sinds 1861 bestaat en Milaan daar toen ook pas definitief deel van ging uitmaken is Milaan momenteel het culturele centrum van Italië en heeft Milaan altijd al betekenis gehad voor de economische ontwikkelingen en het nationale bewustzijn van de 'Italiaanse' gedachte.

Een onderdeel van het collectief te vervaardigen werk van de Italiaanse kunstenaars is de reis van Milaan naar Maastricht. De bedoeling is dat hun werk gedeeltelijk ontstaat tijdens deze reis door de verschillende deelstaten van Europa en tijdens hun verblijf in Maastricht.

De Nederlandse kunstenaars zullen op een meer individuele manier reageren op de omstandigheden waarin zij zich bevinden. De galerieruimte wordt ook hier gebruikt als een basis van waaruit men naar buiten treedt.

De deelnemende kunstenaars zijn uitgenodigd op basis van hun werk wijze. Hoewel hun individuele werkwijze van elkaar verschillen zijn er duidelijke overeenkomsten in hun denken. De overeenkomsten liggen dus niet in de verbeelding maar in het basismateriaal werk. De invloed van hun maatschappelijke betrokkenheid en hun plaats binnen deze maatschappij is voor hen belangrijker dan de kunsthistorische benadering van 'l'art pour l'art'.

Het gehele project kan in deze context dan ook gezien worden als de aanzet voor een doorlopende verkenning van de thematiek.

8

PROGETTO E

Il progetto è messo su degli artisti Graziella Tomasi (Olanda) e Gianluca Codeghini (Italia) in collaborazione con galleria Henn (Maastricht) e galleria Viafarini (Milano), due gallerie d'arte attuale. La finitura prosequente del progetto è eseguita con gli artisti partecipanti.

Per l'Olanda sono: Ian Lisser, Tonn Prins Murawa, Wim Salki e Graziella Tomasi; e per l'Italia : Maurizio Cattelan, Maurizio Mercuri, Mirko Zandona, Gianluca Codeghini e Federica Thiene.

DESCRIZIONE

Il progetto contiene un scambio contemporaneo tra 4 artisti Olandesi e 5 artisti Italiani che andranno rispettivamente a Milano e Maastricht. Dopo una settimana di preparazione nella città interessata, presenteranno i risultati finali il 26, 27 e 28 marzo 1994 dentro le gallerie in questione del progetto. Benché un spazio di galleria è un fattore importante entro i svolgimenti d'arte, non c'è l'intenzione di limitare l'attività dentro lo spazio. Gli artisti partecipanti abiteranno a casa di abitanti della città di cui sono stranieri durante la settimana di preparazione e la mostra. Per ciò si faciliterà un approccio che avrà la sua precipitazione nella spiegazione delle attività.

FONDO

La mobilità di popoli durante i secoli è stata sempre importante per i sviluppi culturali tra paesi diversi. Culture diverse si potevano conoscere e mescolare. Un scambio simile sta nel centro di questo progetto. Gli artisti lo compigliano tramite la ricerca di possibilità per collaborazioni e tramite scontri con altri punti di vista. Per ciò, l'intenzione di questo progetto è che nasce una presentazione aperta che dà l'impressione di una ripresa temporale. Non c'è un scambio tra oggetti esistenti, ma di idee e opere d'arte che nascono sotto l'influenza delle circostanze in sito.

Per questo è importante che gli artisti reagiscono l'uno con

---

l'altro, su l'altra locazione, su'l publico e sul l'ambiente. Così possono venire fuori interessi comuni su'l vivere l'arte contemporanea e gli ambienti scambiati.

Le due città, Maastricht e Milano, sono di un merito simbolico dentro il sviluppo Europeo. La posizione di Maastricht a'l Maas era importante per il suo sviluppo industriale. La posizione di Maastricht nel Euregio (la zona di frontiera di Belgio, Olanda e Germania, con le città Liegi, Maastricht e in Germania il Ruhrgebiet), fa che Maastricht era e è ancora continuamente in contatto con altre culture. Benché Maastricht è appena convenuta definitivamente a l'Olanda dal 1840 e visto classicamente sta fuori il nodo economico e culturale di Olanda; attualmente forma una base importante in Europa. In più, Maastricht è il simbolo della futura riunione Europea.

Milano è stata sempre una città autorevole in campo economico e politico. Malgrado il fatto che l'Italia esiste nella sua forma attuale soltanto dal 1861 e Milano partecipava soltanto allora definitivamente; attualmente è il centro culturale di l'Italia e è sempre stata significativa per i sviluppi economici e la consapevolezza del pensiero Italiano.

Il viaggio di Milano a Maastricht è una parte dell'opera collettiva che fabbricheranno gli artisti Italiani. Si intende di far nascere una parte del loro lavoro durante questo viaggio tramite i stati confederati di Europa e durante il loro soggiorno a Maastricht.

Gli artisti Olandesi reagiranno in un modo più individuale sull'ambiente in cui si troveranno. Pure qua il spazio di galleria viene usato come una base di cui si esce.

Gli artisti partecipanti sono stati invitati a causa del loro modo di lavoro. Benché i loro lavori individuali sono ben diversi l'uno dell'altro, c'è delle convenzioni chiare nel loro pensare. Le convenzioni si trovano nella base del materiale. L'influenza dell'impegno sociale per loro è più importante che una maniera di abbondare in storia d'arte come l'arte per l'arte.

In questo contesto il progetto intero può essere visto come un avviamento di un continuamento di esplorazione sul soggetto.

Vertaling:

Project E

Project E is een uitwisselings project tussen Nederland en Italië: de presentatie van twee simulante gebeurtenissen gedurende drie dagen in de ruimte van galerie Viafarini in Milaan en galerie Henn in Maastricht. Gerealiseerd door twee groepen kunstenaars, respectievelijk Nederlandse en Italiaanse.

Men kan de 'reis' samenvatten als een fysieke en mentale verplaatsing, maar ook als een afstand, een vervreemding, een ronddolen en een ontworteling. Dit is het thema van de gerealiseerde gebeurtenissen, ook al wordt deze tegemoet getreden met behulp van verschillende methodieken die aandacht vragen en tot radicaal verschillende interpretaties leiden. De existentieel-individualistische reis van de Italiaanse kunstenaars staat tegenover de sociale en politieke reis van de Nederlandse kunstenaars.

Het bereiken van de ene plaats na de andere roept een mengelmoes van rolbezetting en oordelen op. Des te meer wanneer dit bereik een collectieve ervaring is die tot een herdefinitie leidt van de eigen positie binnen een groep en tot een confrontatie met de andere individuen. Bovendien handelt men van een onbekende context waarvan de codes ontdekt moeten worden.

De gemeenschappelijke reis is dus een aanleiding die verplicht om de eigen handel en communicatie-logica te doorzien.

In deze zin is de reis van de Italiaanse kunstenaars en hun Nederlandse van een week, welke vooraf ging aan hun performance in de galerie, een experiment: een poging om in discussie te gaan, de concretisering van een behoefte om d.m.v. de ontmoeting-botsing met de andere persoonlijkheid bewust te worden van het eigen handelen.

De performance binnen de galerie, gedurende enkele uren, is alleen een tijdelijke halte, bijna een toevalligheid, in het beheer van de gebeurtenis-reis. Een moment van stilstand in welke de ervaring van de reis vorm krijgt.

Twee auto's, Jeep en Fiat Uno: de eerste, bestuurd door Federica Thiene, blokkeert de ingang van de galerie en dwingt het publiek om een obstakel te overwinnen door via de achterdeur van de auto naar binnen te kruipen. Een plaats die spoedig getransformeerd wordt in een soort vrouwensalon waarin het verkeer geregeld wordt van het naar binnen en buiten stromen van bezoekers. De tweede, met mannelijke inzittende staat binnen in de galerie. Deze wordt tegen de structuren en het publiek in, bestuurd door Cattelan, Codeghini, Mercuri, en Zandona, op een dus danige manier dat zij het spil vormen van waaruit men de ruimte organiseert en voortbeweegt. De rest is vast gelegd op een video: een vloed van existentie in welke zich ongeordene impressies vermengen, concerten, discussies, 'touristische' bezoeken aan de stad of coffeeshops,....beelden die gewild toevallig ontstaan zijn en niet afgewerkt en systematisch geordend. Dit bekrachtigt misschien de legitimiteit om de eigen ervaring te beleven (en plezier te hebben, waarom ook niet ?) zoals men deze het liefst wil.

Anders was de ingreep van de Nederlandse kunstenaars in Viafarini. Ofschoon zij individueel hebben gewerkt, lijken zij één dezelfde lijn te volgen, van welke de werken een organische en actuele gebeurtenis vormen.

Nog een reis, nog een ontmoeting met een andere realiteit. Nog altijd individuele ervaringen die, niet uitsluitend afkomstig zijn van de reis naar Italië, maar van een heel leven, en die in dit geval het uitgangspunt wordt om sociaal-universeel thematieken te trotseren. De ondernomen reis is die van een getransplanteerde vreemdeling in een vreemde en vijandige samenhang, die verplicht is zich rekenschap te geven van talen en codes die niet van hem zijn en die hem gedwongen binnen een ruimte isoleren in welke hij 'anders' wordt.

De reis is dus beleefd als een emigratie, die vaak een kanttekening wordt. Het bordje met 'Only Ausländer' op de deur van de galerie verbiedt de toegang aan wie geen vreemdeling is. De bezoekers zijn verplicht te blijven staan bij de ingang, - tenzij zij beschikken over een niet Italiaanse paspoort - en worden genooddacht zich onverwachts uitgesloten te voelen. Zonder reden verstoten en verschoven uit een plaats van welke zij eigenlijk vinden dat ze er recht op hebben. De actie van Tonn Prins dwingt het publiek, op het moment waarbij het de woede en frustratie van de afwijzing ondergaat, zich met tegenzin een rol aan te meten.

Reacties waarmee men normaal geen ervaring heeft (of een abstracte, niet reële ervaring), doordat het racisme niet dagelijks aan de huid wordt ondervonden. De artistieke interventie zet nieuwe voorwaarden in, verdraait de spelregels, werkt en bestaat wanneer dit mechanisme, onmacht, drift en zelfverdediging los maakt.

Binnen de galerie (na de vernisage is de galerie toegankelijk voor iedereen) wordt het publiek opnieuw aangevallen. Nu door een reeks verdringende, op de muur gestempelde vragen. Deze zijn als een politie-onderveraging, die iedereen zonder ontsnappingsmogelijkheid dwingt zich te meten met de eigen vooroordelen en dwingt de intriges van de eigen moraal te ontmaskeren, (actie van Salki) nog eens met tegen zin een rol aannemen: die van de onderzoeker, van de verdachte, van wie onderworpen kan worden aan een proces alleen al vanwege diens geloofsovertuiging, politieke overtuiging of ras.

Niet verplicht, maar uitgenodigd om actief deel te nemen, vraagt Ian Lisser aan ht publiek om posters mee te nemen en deze op straat en waar men ook wil op te hangen. Hierop staan teksten van Garibaldi, Macchiavelli en Gramsci, ironisch genoeg nog actueel.

Tenslotte wordt het geheel afgesloten met de actie van Graziella Tomasi die uitleg geeft bij het beeld van de tulp. Deze dient als metafoor voor de mogelijkheid en de bekwaamheid van de mens om zich in alle omstandigheden aan te passen, te leven en te groeien, zoals ook de bloem die van oorsprong Turks is maar nu een symbool voor Nederland. De onmogelijkheid, het gevoel van vervreemding, van afwijzing en van isolement zijn dus sociaal opgelegde belastingen, structuren van vooroordelen die niet tot de natuur behoren.

Alesandra Pioselli

Project E

In dit project stond de uitwisseling, de mobiliteit, centraal. Hierin heeft de reis een belangrijke plaats ingenomen. Naar mijn mening was deze reis niet bedoeld om afstand te nemen maar juist om om afstand te overbruggen.

Gianluca (in Italië) en ik (in Nederland) hebben de deelnemende kunstenaars uitgenodigd op basis van hun werkwijze die ook de onze is. Om deze onderliggende raakvlakken te ontdekken was het belangrijk dat wij (hiermee bedoel ik beide groepen onderling) gedurende het verloop van dit project intensief met elkaar communiceerden.

Ieder van ons heeft de inhoud van dit project ingevuld op zijn eigen manier. De Italiaanse groep bijvoorbeeld is vertrokken met het plan om een gezamenlijk werk te maken, terwijl in de Nederlandse groep, ieder een afzonderlijk werkplan had.

Om in te gaan op de opmerkingen van Federica; over de omgekeerde positie die hun gezamenlijke werk heeft gekregen: ik vond ook dat onze situatie in Milaan een omgekeerde positie in ons individueel werk heeft teweeg gebracht. Ik denk dat het kwam doordat wij minder in getal waren en dat de omstandigheden zodanig waren, dat wij wel op elkaar moesten reageren. Ieder van ons had zijn uit te voeren werk al gedeeltelijk in Nederland voorbereid, maar de uiteindelijke resultaten zijn ontstaan door de situatie in welke wij ons bevonden. Zoals het bewustzijn van elkaars aanwezigheid in een beperkte ruimte, door het niet beheersen van de taal en door de verkiezingen die net in die dagen plaats vonden.

Om de communicatie tussen beide groepen plaats te laten vinden was er op beide plaatsen een fax aanwezig. Het lag in de bedoeling dat deze ook gebruikt zou worden. Beide groepen konden doormiddel van dit apparaat elkaars bevindingen en meningen uitwisselen. Omdat dit openlijk zou gebeuren binnen de galerieruimtes, had het publiek op deze manier de mogelijkheid om te vernemen wat zich op de andere lokatie afspeelde. Dit was tevens een manier om het publiek ook aan het woord te laten, want als het niet lukte om binnen de eigen lokatie te reageren, via de binnenkommende faxen. Helaas is er vanuit Maastricht geen repons gekomen op de faxen die vanuit Milaan arriveerden.....

Ik wil niet beweren dat wij in Milaan zo intensief van dit medium gebruik hebben gemaakt, soms ging het niet door de omstandigheden, maar de wil was er wel. Ik heb het gevoel dat er vanuit de Italiaanse deelnemers een desinteresse was voor de andere lokatie.

Ik onderstreep dus nogmaals dat de uitwisseling, alias, de reis bedoeld was om een afstand te overbruggen en niet te nemen.

Ik begin me overigens af te vragen of er wel binnen een kunstruimte een dialoog tussen de exposerende kunstenaar en de bezoeker mogelijk is. Meestal communiceert het publiek met het beeld. Het gesprek om de achtergronden van dat beeld te achterhalen, werkt meestal pas wanneer het beeld niet of niet meer

aanwezig is. De reactie op een ervaring is direct maar de vertering van die ervaring vindt meestal pas achteraf plaats. Naar mijn mening was dit ook het geval bij dit project. De dag van de vernisage, (ik refereer aan beide lokaties) ervaar ik als een al bestaande scheiding, zoals bij de toneelspeler op het podium met zijn publiek. De volgende dag niet, want zij die niet op de vernisage aanwezig waren konden op een veilige afstand de ervaringen van hen die er wel waren overdenken. Over datgene wat naverteld werd kon gesproken worden en het gebeurde ging zo zijn eigen leven leiden. (Tonn heeft op de opening niemand binnen gelaten die in het bezit was van een Italiaanse paspoort, Wim had zijn installatie in die ruimte staan waar niemand naar binnen mocht, buiten de negen niet Italianen die wel binnen mochten. Voor hen had Wim een brief op de muur gehangen die gedurende zijn verblijf ontstaan is onder invloed van Tonn's werk. Mijn werk werd ervaren als een veilige aanwezigheid, omdat deze op een onopvallende manier verklaarde en trooste, maar ook omdat dit het enige binnen die ruimte was (naast de posters van Ian) dat leek op iets tastbaars. Die aanwezigheid van het tastbare moet zich nog kenbaar maken, met het uitkomen van mijn tulpen op plaatsen waar men het niet verwacht en door hen die ze vinden voor de keuze te stellen; laten uitbloeien of kapot maken.....)

Ik heb de video's die in beide lokaties zijn gemaakt meerdere malen bekeken. Hierin valt mij op dat de wijze waarop beide groepen het gegeven 'galerie-ruimte' geïnterpreteerd hebben, op dezelfde lijn ligt. Ik heb dit als positief ervaren. De galerieruimte is gebruikt als een spiegel van de dagelijkse realiteit. De meeste mensen gaan naar een galerie met een bepaalde verwachting. Wanneer de situatie anders is dan verwacht, word men gedwongen om een ander standpunt te nemen. Andere spelregels worden gehanteerd en nog steeds raakt een publiek verward door bepaalde situaties en manifesteert deze onmacht zich in woede.

Ik deel de mening van Federica, wat betreft de essentie van kunst, nl. dat kunst communicatie is. Mijn conclusie is echter dat de 'act' van de Italiaanse deelnemers absoluut non-communicatief was. Ik heb mijn mening hierover gevormd aan de hand van dat wat mij verteld is en dat wat ik gezien heb d.m.v. hun video. Het idee vond ik interessant; zoals de ingang met de Jeep geblokkeerd werd door een enkele persoon en zoals de kleine 'volksauto' bezet door meerdere personen, zichzelf binnen de galerieruimte blokkeerde. Hoe hun communicatie, via de megafonen, absoluut langs elkaar heen ging.

Kapitalisme versus communisme ? Man versus vrouw ? Artiest versus publiek ? De hiërarchie was duidelijk. En verder ? Ik mis hier echter duidelijk iets, iets wat hun 'act' een betekenis geeft. Wanneer er op die manier gewerkt wordt is er het gevaar groot dat het geheel banaal word, tenzij er een bedoeling in zit waaraan een conclusie verbonden is. Die conclusie kan ik niet vinden, het geheel komt op mij over als een daad om een daad, precies zoals Gianluca de beneveling beschrijft, een beneveling die eindigt in het niets.....

"Bovendien vind ik dat jullie de drie gegeven dagen niet volop gebruikt hebben". Mijn eigen conclusie is dat de uitwisseling zoals ik die bedoelde niet geslaagd is. Het project is belichaamd door twee exposities in twee lokaties, waarbij het niet noodzakelijk was dat zij tegelijkertijd plaats vonden.